

Lidé lesních stínů

MARTIN KUŠKA

dramatický příběh z křivoklátských lesů z dob,
kdy ještě nebyly takové, jaké je známe dnes...

machart

machart

text © Martin Kuška, 2022
ilustrace © Radim Seydl, 2022
ISBN: 978-80-7656-051-2

MARTIN KUŠKA

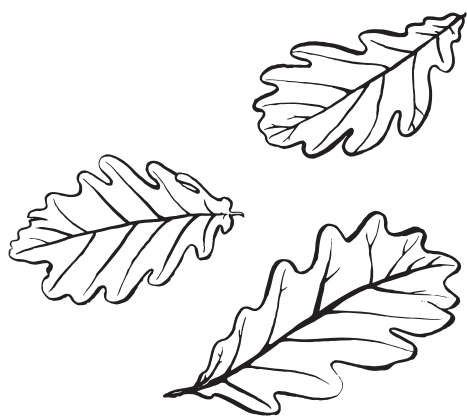

Lidé lesních stínů

---

dramatický příběh
z křivoklátských lesů z dob,
kdy ještě nebyly takové,
jaké je známe dnes...

Věnováno všem, na jejichž činy se zapomnělo...

Než se vydáte hluboko do křivoklátských lesů poznat lidi lesních stínů, rád bych se zde zmínil o tom, co vnímám jako důležité. Alespoň osobně, protože když se nad vším teď zamýšlím a píšu tento úvod paradoxně jako tečku za hotovou knihou, vidím celé sdělení jasněji. Mám rád hledání zapomenutých příběhů a těžko se srovnávám s tím, že v mých očích něco zůstává společností i jednotlivci neprávem zapomenuto.

Když jsem pracoval na své první knize „Křivoklátsko – cesta do duše krajiny“, snažil jsem se zdokumentovat a nechat si od pomalu odcházející generace usedlíků vyprávět hned několik zdánlivě obyčejných příběhů minulých staletí.

Pak jsem hledal kořeny, poslední relikty mnohých z nich. Daleko od zprofanovaných turistických míst, v odlehlých dubových hájích, ve stinných roklích, ale mnohdy i za pozemky posledních domů ve vsích. Prostě tam, kam stopy vedly. Postupně jsem zjistil, kolik z těch příběhů má ve výsledku mnohem hlubší dopad, než se může zdát. Pro další generace, celou krajinu, její ráz a ochranu.

Může se to zdát banální, ale nejmí mi v paměti ulpělo, jak jsem hleděl na stále méně zřetelné zbytky uhliřských míst za Karlovou Vsí i náhodně po Křivoklátsku, na osiřelý prašný plac po fürstenberské huti, kde se teď otáčejí autobusy, na skromnou plaketku na

pytlácké skále Komínek, na znovu důstojně vypadající sady, které už dávno založili moji předci, i na některá jiná místa, která se proměnila k nepoznání, pokud ještě vůbec existují.

A přesně na tato místa, do doby jejich největší slávy, rozhodl jsem se zasadit příběh své nové knihy.

Jako základní pravidlo jsem si stanovil nezacházet nikdy za rámec toho, co se stát mohlo, co bylo v dané době možné. Jen pár míst jsem upravil blíž jejich současné podobě, aby si je čtenář mohl lépe představit. Jde třeba o kulturní dům v Broumech. Namísto lovecké chaty Emilovna (ta v době příběhu už čerstvě stála), dovolil jsem si například využít pro děj a postavy vhodnější vedlejší hájovnu. Jednotky dalších příkladů bych ještě našel. Přesto doufám, že každý, kdo kraj a jeho historii zná, ocení můj záměr zasadit příběhy do skutečných historických souvislostí a událostí, na reálná místa nejen na Křivoklátsku. Věřím, že pro znalce nebude mnohá z nich těžké najít, i když se třeba nacházejí hluboko v lesích. A pokud kraj neznáte, kdo ví, jestli se kniha nestane pomyslnou mapou k jeho poznání a s tím i k poznání osudů lidí, kteří ho svými těžkými životy formovali.

Martin Kuška

Kapitola 1

Za hranou

Jaro 1867

B ylo pozdní dubnové odpoledne. Ten den po nebi už od rána táhla temná mračna. Líně se plazila v téměř dokonalém bezvětří. A přesto v každém, kdo pohlédl vzhůru, podněcovala přemýšlení o síle, kterou s sebou nesla. Snad jako by se blížila první velká jarní bouřka. Krajina jinak působila zcela nehybně. Jen hluboko ze dna kaňonu bylo slyšet šum Úpořského potoka, umocněný deštivými dny předchozích týdnů. Bez něj by v těch místech převládalo až tísnivé, úzkostné ticho. Divoké koryto nebylo v těchto místech zkrocené žádnými upravenými břehy. Ty tvořily jenom nánosy štěrku, pár téměř kolmých výběžků skal ověšených lišejníkem a tam, kde se údolí alespoň trochu otevřelo, zůstávaly úzké pásy podmáčených vrstev hlíny, rychle zarůstajících kopřivami a svízelem. Jen náhlý sesuv erozí narušeného kamení po suchém listí upozornil, že se na úbočí přece jen odehrává jakýsi pohyb.

Netrvalo dlouho a v tisech ve stráni se objevila tmavá, nezřetelná postava. Chvilí nehybně stála těsně u kmene s načervenalou kůrou tenkou jako papír, nato ukročila a začala sestupovat svahelem dolů. Způsob opatrného pohybu jako by napodoboval plaché zvíře. Cizinec si na vnitřní straně tmavého kabátu upravil nějakou zátěž napínající látku. Obnošený kabát téměř splýval s okolní temnou hlínou a zelení, stejně jako zbytek oblečení. Netrénované oko by zcela jistě jeho pohyb přehlédlo. Nikdo by si ničeho nevšiml, těžkého předmětu pod kabátem už vůbec ne.

Trvalo asi deset minut, než muž sestoupil na dno údolí, těsně k valícímu se potoku. Na okamžik bylo slyšet zaskřípění na-

plavených kamenů, jak je zatížily podrážky. Veškerý ostatní zvuk překryla tmavá peřej, hlodající do skalního výstupku na druhém břehu. Postava se opatrně pohybovala po proudu potoka, až se asi sto padesát metrů před ní začalo údolí rozevírat v prosvětlené ústí, nad nímž se na okamžik objevily nízké paprsky slunce. Cizinec zastavil. Přikrčil se za vývrat stržený do Úpoře a zůstal tam trpělivě čekat. Přitom sledoval, zda odrané špičky kožených bot nekloužou po měkkém břehu do rozlité tůně potoka, v níž přes zčeřenou vodu nešlo dohlédnout na dno. Chvějící se odraz na hladině prozrazoval snědší mužskou tvář s klidným pohledem, částečně zakrytou kloboukem. Rozhodně mu nebylo přes třicet. Muž si znovu upravil cosi pod kabátem a zkontroloval kapsy. Jeho čekání trvalo půl hodiny, až se najednou z ústí údolí ozvaly zastřené zvuky probíhajícího hovoru.

Uplynul krátký okamžik a v místech, kde se za ústím údolí mezi naplavenými šterkovými nánosy začínal potok ztrácet v proudu Berounky, zpozoroval tři mužské postavy. Rozvážným krokem se pohybovaly podél řeky, v rákosinách překonaly potochní koryto a pomalu stoupaly do protějšího svahu. Vysoko nad nimi mezi stromy prosvítalo kamenné zdivo, jak se skrze mraky znovu prodralo slunce. Mezi ještě řídkým olistěním habrů a dubů dovolila odhalit torza svých stěn zřícenina hradu Týřov.

Jasně bylo jedno. Tohle nebyli usedlíci z nejbližší vsi Skryje při cestě za výsadbou lesních školek, zpracováním dřeva nebo snad za výletem. Tihle měli na ramenou a v pytlích jinou výbavu, než tu drvoštěpskou. Rozhodně nevyšli ani jako lesnický personál, i když by o tom mohly svědčit tmavé obleky a klobouky. Jakmile jejich siluety zmizely vysoko ve svahu, dal se muž, který je celou dobu sledoval, znovu do kroku. Překročil potok, odplivl si do vody a dlouhými kroky vyšel na cestu zapadanou tlejícím lupením, po níž se před mnoha staletími jezdilo k Týřovu. Namířil si to rovnou na ostroh se zříceninou.

Mezi chátrajícími kamennými stěnami kastelového hradu mezitím nastalo živo. Pach kouře upozornil, že byl rozdělán

oheň a rozbit tábor. Do lesů v okolí se začínalo plížit šero, slunce za mraky, z nichž nakonec žádný déšť nebyl, rychle klesalo. Připomínalo ty stále krátké dubnové dny.

Večerní návštěvníci hradu posedávali kolem ohně, dělili se o jídlo a pití. Byli v klidu a nedělali si žádné starosti s tím, že jediné světlo v prohlubující se tmě na ně brzy upozorní. Tváře ozářené praskajícím ohněm prozrazovaly dva mladší a jednoho staršího muže, jehož tvář měla strhaný výraz, propadlé tváře a spoustu hlubokých brázd. Nevypadal však jako vůdce této tlupy. Zbýlá dvojice mu nevyjadřovala nijak viditelný respekt nebo snad uznání. Jeden z nich vášnivě cosi vyprávěl, hrubě se smál sám sobě a předváděl gesty, jak cosi nese na ramenou. Potom do jedné dlaně uchopil pomyslný nůž a dlouhými tahy páral vzduch.

Cizinec, který se k nim zatím nenápadně přiblížil přímo ze dna údolí Úpořského potoka, tlupu vandráků sledoval. Zůstával příkrčený za stromy opodál a díky široké mezeře v troskách kamenných zdí měl vše jako z první řady v divadle. Pro něj, pro pozorovatele, už bylo jasné, že jsou to ti, na které čeká. Ti, s nimiž má mít na zřícenině Týřova schůzku. Nespěchal však a místo toho řádně celou skupinu studoval. Z jejich pohybů, vyjadřování a výrazů odhadoval, čeho jsou schopni. Snažil se představit si jejich odhodlanost. Věřil totiž, že nabyl při své pouti životem, kdy poznal řadu různých lidí, schopnost odhadnout, co v člověku je. Stačilo mu sledovat, jak daný jedná. Jak se dokáže ve skupině prosadit, kam až dokáže zajít. To, na co se všichni chystali, zkrátka vyžadovalo mít povědomí o tom, koho máte vedle sebe, jak se na něj v napjaté situaci můžete spolehnout a co od něj můžete očekávat.

Všichni to byli pytláci, ve svých domovech, vesnicích a osadách nenápadní, ale v lese obávaní. Pohybovali se za hranou zákona a byli odhodlaní jednat tak, jak normálnímu člověku morální zásady nedovolují, pokud nejsou okolnostmi zahrnutí do kouta a přinuceni rvát se o svou existenci. A pytláci, kteří byli v tlupách, pro úspěšný lov neváhali udělat hodně.

Když kulisy Týřova nadobro zmizely ve tmě, vystoupil ze svého úkrytu cizinec, na něhož ostatní pytláci už přes hodinu čekali. Chtěl si být jistý, že to není léčka od panského lesního personálu. Nejraději totiž chodil sám, ale dobře věděl, že celá pytlácká tlupa má mnohem větší možnosti. Třeba i odtáhnout poraženou vysokou zvěř.

Tiše prošel kolem trosek zdiva, až ho skupina upozorovala. Setkání doprovázel mírný odstup, ale šlo poznat, že ti tři, kteří se do té doby povalovali kolem ohně, měli zájem udělat dojem na toho muže, který přišel odněkud Úpořským údolím. Něco si chvíli vyprávěli a potom všichni zůstali kolem ohně na svých dekách a rozložených pytlicích, aby se ještě posilnili zbytky chleba.

Muži posledně přichozího pytláka oslovili jménem Černý Rys. Tak se říkalo místní pytlácké legendě posledních několika let. Představoval hrozbu, nadmíru chytrého lovce, jehož se lesní personál snažil dopadnout už dlouhou dobu, vzhledem ke škodám, které mu přičítali. Tradovalo se, že jde o mimořádně zdatného střelce a nebezpečného člověka, který se nebojí vypálit dávku sekaného olova na každého, kdo se mu postaví do cesty. Po místních hospodách se povídalo, že Rys v minulosti nadělal škody hlavně v polesích brdských hvozdů, odkud musel před jistým trestem sem, na Křivoklátsko, uprchnout. Bylo tedy patrné, kdo následující ráno, ještě než se mlhy zvednou z údolí Berounky, povede celou bandu po pytlácké stezce.

* * *

Formující se tlupy pytláků dělaly několik posledních desetiletí majitelům královských hvozdů a jejich podřízeným velké starosti. Psal se rok 1867 a právě tehdy se v křivoklátských lesích staly tragické události, vryté do paměti usedlíků i do pískovcových bloků a litinových desek pomníků, umístěných později na oněch místech, aby připomínaly jména těch, kterým se setkání s pytláky stalo osudným. Ti ve větší skupině prohnali kdekoho, aby ukázali sílu celku. Někteří navíc byli tak vynalézaví, že se vydávali za hajné

a jiné členy lesní správy. Přitom šlo většinou o ty nejhudší muže z okolních vesnic, kterým se nepadno dařilo uživit sebe nebo své rodiny. A tak se vydávali na nebezpečnou cestu, na jejímž konci, pokud bude pytlák úspěšný, koupí si od něj potají za svojí hospodou upytlačenou zvěřinu nečestný hospodský. Anebo podnikavý obchodník bez zábran, odhodlaný maso prodávat dál s řádnou přírážkou. Tyto praktiky se provozovaly nejen na Křivoklátsku ještě několik desítek let po tom, co byla zrušena robota a poddanství.

Ukončení středověkého feudálního systému sice zahájilo etapu opravdové svobody a sebeurčení, pro mnohé se však v jejich životech nic zásadního nezměnilo. A možná i právě ta touha po změně a vysněných lepších časech byla jednou z příčin, že se jednou za čas obyčejný člověk vydal do lesů jednat za hranou zákona. Začínalo to obvykle poměrně nevinně, krádežím dříví na zátop, pokračovalo chytáním drobné zvěře do nastražených ok a končilo lovem vysoké zvěře puškami s velkou ráží.

Stávalo se nejednou veřejným tajemstvím, kdo je z okolních vsí pytlákem. Ale když na to přišlo, málokdo by udal ze strachu, ale klidně i proto, že jeho rodině občas nějaký kus masa pytlák na přilepšenou také přinese. Někteří pytláci se nenávidí k hajným, autoritám a pánům lesa netajili, takže je bylo snadné odhalit. Jejich velká část za tu dobu skončila v žalářích nebo si odpykávali jiné tresty – třeba nucené trestanecké práce na stavbách v Uhrách. Přesto hojnost zvěře v místních lesích některé z nich pořád lákala, ač připravenost a houževnatost lesního personálu stále rostla. Organizovaná spolupráce hajných, stavba strážných budek a pravidelné stráže mnoho pytláků odradila. A tak zůstali ti nejodolnější, nejzkušenější. Ti, kteří veleli tlupám, nebo samotáři, plížící se lesem do míst, kde znali každou zvířecí stezku.

Právě rok 1867 vypadal, že bude v těžko schůdných kopcích na pravém břehu Berounky pro hajné ten klidnější. Bída, hlad nebo vzdor vůči vrchnosti spolu s loveckou vášní však strach překonají.

Kapitola 2

Pohled vypálený do paměti

O no dubnové ráno, hned jak se probudili a sbalili tábor, vydali se pytláci vedeni Černým Rysem vzhůru po hřebeni klenoucím se nad Týřovem. Ostrý svah vyčnívající nad Berounkou, občas bez hlubokého lesa, připomínal hřbet vychrtlého zvířete. Mezery mezi stromy by dokázaly čtveřici pytláků na krátkou chvíli odkrýt možným zrakům, ale to by v údolí nesměla ležet mlha hustá jako čerstvé mléko. Zahalení ve tmavých kabátech stoupali stále výš kamenitým terénem. Pára od úst se jim rozplývala kolem chladných tváří a mizela ve víru vzduchu za zády. Bylo to jedno z těch typicky chladných rán, která se tak ráda drží v dokonalé pospolitosti s hladinou Berounky každým rokem pravidelně až do přelomu dubna a května. Někdy i déle, do svátků ledových mužů.

Než se čtveřice dostala na navazující hřeben, stoupající ke špičce Vysokého vrchu, nejvyššího kopce v okolí, zůstala mlhavá opona pod nimi, aby na scénu vstoupilo ranní slunce a prozářilo chladnými paprsky pole a louky na druhém břehu Berounky. Z dálky byly vidět doškové střechy Týřovic. Pro každého v tu chvíli ještě platilo, že se stále může vrátit. Tak proč nezůstat jenom tak stát tam, vysoko nad Berounkou, a sledovat to úchvatné divadlo probouzející se krajiny, kam obzor umožní dohlédnout? Těžko říct, jestli se takové pocity honily i v hlavách pytláků. Touha po lovu ale vedla skupinu dál, kamenitým terénem, kam běž-

ně nikdo nechodil, pokud nepatřil mezi drvoštěpy, uhlíře nebo lesníky.

Černý Rys najednou zpomalil, otočil se a přiklekl k zemi do suchého listí. Něco spatřil. Mávnutím ruky rychle ukázal ostatním, ať ho následují. Kus pod nimi procházelo volným krokem stádo laní s jelenem v čele. Toho prozradily rostoucí hroty nového paroží, které vyrážely z čelní kosti, stále obaleny jemnou osrstěnou kůží. Kde asi zůstala na konci zimy shozená trofej, pomyslel si vedoucí pytlák a zároveň se divil, že se jelen pohybuje s laněmi. Dobře věděl, že v době nasazování, při růstu paroží, žijí jeleni často skrytě. Stádo přecházelo jako krátká karavana přesně v té výšce, kde se ztrácel opar ranní mlhy. Na střelbu to byla vskutku velká vzdálenost. Tlupa vyčkávala za pokroucenými duby, jestli jelen nezmění směr, a nezkrátí tak vzdálenost ku prospěchu pytláků. Směr větru byl dobrý. Celé stádo ale pokračovalo příčně pod nimi dál a chvílemi se ztrácelo. Pak už bylo slyšet jen krátké odfrknutí a občasný zvuk kopyt v terénu plném kamenných polí a výčnělků pevných skal. Nemělo to smysl. Rys věděl, že střelba by se rozlehla celým údolím až do protější vsi. Znamenalo by to upozornit na sebe moc brzy a s nejistým výsledkem, i když by ve čtyřech těžkého jelena klidně zvládli odvléct, naporcovat a odnést. Nechali své zbraně skryté. Černý Rys měl vyhlédnuté jiné místo tam, kde staré dubiny přecházely ve smíšené mladé lesy. Tam se zvěř skrývala, v blízkosti pramene potoka.

Čtveřice se zvedla ze svých míst a pokračovala dál. Před nimi se rozkládalo návrší s malou plošinou, vykácenými částmi lesa a vypálenými kruhy na hliněném podloží.

Štiplavá pachůť kouře doslova naplňovala okolí, natáhla se snad i do kůry okolních stromů, kde se držela od minulého roku, kdy se zde hojně dýmalo z milířů. Nyní byla přiřivena začátkem nové uhlířské sezony.

Černý Rys za celou cestu nepromluvil. Až teď se zastavil, otočil se na ostatní a tiše pronesl: „Před pár dnama se sem vrátili místní uhlíři, možná některý potkáme. Chystaj tu okolo dřevo po

zimě. Ale budou si hledět svýho a my taky," vysvětlil ostatním pytlákům, aniž by se ptal, jestli s uhlířstvím nemají sami něco společného.

Bylo mu to jedno, prostě si jenom chtěl být jistý, že ti muži, které pořádně neznal, neudělají nějakou hloupost. Někteří pytláci v tlupách, hned co jim padl do oka někdo v lese, tedy především osamocený člen nejnižších vrstev lesního personálu – honec, adjunkt – jali se ho pronásledovat. Zbitého pak ještě okradli, aby demonstrovali svou skupinovou moc.

Čtveřice se teď stáhla zpět do lesa mimo vykáčená místa. Začali sestupovat do údolí po levé straně. Asi na padesát metrů vpravo však zahlédli, že s nimi to ráno v lese někdo přece jenom je. Na kraji mýtiny tam seděla trojice uhlířů. Připravovali si nářadí. Vedle nich stál přístřešek z kůry a větví, jenž přežil zimu bez větší újmy, opodál bylo vyhloubené ohniště, obložené lišejníkem pokrytými kameny. Na dálku pytláci viděli i pár hrnců, džberů na vodu a pytel se zásobami a dekami na přespání. Na slunci se zaleskl list ruční pily.

Černý Rys si uhlířů zdánlivě nevšímal, ale i tak se měl na pozor. Koutkem oka dvojici uhlířů poznal a pomyslel si: „Znám je ze vsi, přistěhovalce. Ti nás nikomu neudají.“

Neznal však mládence, který tam byl s nimi. Trochu se podobal jednomu ze starších mužů. Pytláka to donutilo nenápadně za chůze pohlédnout směrem k lesním dělníkům, ale nepomohlo to. Nejmladší z trojice mu byl neznámý. Seděl na hromadě pokácených kmenů v obnošeném oblečení, prozrazujícím štíhlou, ale pevnou postavu, a dojídal silný krajíc chleba.

Měl krátce zastřižené, v městském stylu upravené kaštanově hnědé vlasy. Nebýt toho zašlého kabátu, oprané košile a starých kalhot, jako by k uhlířům nepatřil. Byl neposkrvněný špínou od dehtu a popela, jež se navždy zažere do všech pórů kůže. Bylo mu nejvýše ke dvaceti. Jeho obličej ještě před několika lety nepochybně vypadal klukovsky.

Mladíkův pohled se střetl s pronikavýma očima Černého Rysa. Jejich tváře se zkřivily snahou zaostřit zrak, vyhnout se oslnění ranními paprsky světla. Trvalo to okamžik. Rys uhnul pohledem jako první. Celá čtveřice tiše mizela do hloubi lesa, který nedaleko přecházel v těžko prostupné, smíšené mlaziny. Jejich vzdalující se postavy prostupující lesem, jako by se proměnily ve staré kmeny, nehybné prvky místní krajiny, a splynuly v jedno.

„Příště se na ně nedívej. V těchhle lidech není nic dobrého. Víš přece, co jsem ti povídal o tom, co se tady v okolí stalo před lety... A vlastně, vždýt i docela nedávno. S těmahle nechceš mít nic společného. A né abys někomu řek, že jsme ty pobudy viděli. Dozajista to byli pytláci,“ pronesl nejstarší z trojice uhlířů k mládenci, který právě polknul poslední sousto chleba.

Ten třetí byl jeho otec, František Kos. Muž s popálenou rukou, v pevné vestě a ve vysokých, odolných botách, které žhavé uhlíky jen tak nepropálí. Dobře znal, co řemeslo obnáší, ale stejně tak měl za sebou roky těžké nádeničiny za pár krejcarů nebo jeden zlaťák za výpomoc na stavbě, ve statcích a na polích. Jeho syn Antonín měl vykonávat uhlířské řemeslo, učil se mu, když počasí lesním dělníkům dovolilo vrátit se po zimě zpět pod otevřené nebe.

Nejdéle místní lesy znal třetí z nich, Karel Mol. Dobrý přítel rodiny Kosů, spořádaný klidný muž, jemuž často stačilo jenom pokuřovat z fajfky a vzpomínat na svoji mladou ženu, jež na něj doma čekala, až ho těžká práce uvolní na krátké chvíle z lesa. Všechny tři spojovalo jedno – rozhodli se začít novou etapu života tady, na Křivoklátsku, v Karlově Vsi, nově založené uhlířské a drvoštěpské osadě. Všichni se tam přistěhovali z planin, téměř bezlesých rovin mezi Beroučkou a rozrůstajícím se venkovským městem Rakovníkem.

Rodina Kosů pocházela ze Všetat, vesnice, kterou v minulosti i s místním zámekem připojila kněžna Marie Anna Fürstenbergová k svému rozlehlému panství. Na chudobě většiny místních rodin se však dlouho nic neměnilo, a když se roznesla

zpráva o tom, že se na Křivoklátsku zakládá nová obec, ve které budou mít zabydlení lidé díky dvěma nedalekým železárnám práci jistou, rozhodla se řada rodů prodat své domky a přestěhovat se na pravý břeh řeky. Ale nebyla to jenom touha po lepším životě a jisté práci. U rodiny Kosů to tak rozhodně nebylo. Události uplynulých let drasticky zpřetrhaly jejich vztah k rodné vsi. Zůstala jen apatie. Stalo se tak, když po nezdolném zápalu plíc zemřela Antonínova matka Kateřina. Proleželá postel spolu s chladem podzimních nocí bylo to jediné, co po ní zůstalo. Antonín vnímal tento zarámovaný obraz ve své mysli tak silně, že ho pomyslný pohled na něj pokaždé ochromil a šířil zevnitř. A František na tom byl stejně. Neměli na výběr, než pokusit se znovu začít normálně žít. Jinde. Od začátku. A tam najít opětovnou sílu, která umožní vzpomínat na nejdůležitější ženu jejich života bez toho, aby to tolik bolelo. František proto synovi umožnil po naléhání venkovského učitele a vlastní ženy studovat v Rakovníku na reálné škole a odešel vybudovat nové místo pro život.

Za peníze, které získal prodejem stavení ve Všetatech, koupil v Karlově Vsi úzký, podlouhlý pozemek, jenž se mírně svažoval směrem od lesa. Vedle za plotem byl hotový domek se strmovou doškovou střechou, některá další okolní stavení byla teprve rozestavěná. Všechna stála v řadě blízko při jediné cestě, která se za osadou, dlouhou jen pár stovek metrů, pomalu stáčela do údolí potoka Klučná. Tam ji pohltil smíšený les. Celé místo připomínalo jakési sedlo s úrodnou zemí ve spodní, podmáčené části, kde se louky táhly za zahradami až téměř k soutoku pramenů potoka. Okolní svahy chránily před šleháním nejdivočejších větrů, vanoucích od zemědělských plání mezi Broumy, Karlovem a Kublovem, kudy vedla hlavní cesta na Křivoklát. I díky tomu, že se Karlova Ves nacházela mimo používanou obchodní cestu, byly pozemky ke koupi vhodné i pro Františka Kosa.

To místo ho zasáhlo zvláštní atmosférou hned poprvé, kdy se procházel po okraji lesa, nad několika již postavenými domky uhlířů a drvoštěpů. Snažil se vnímat, nacházet čas, aby si naplno

uvědomil, že tam, přímo pod ním, se bude brzy nacházet nový domov. To, co by měl jindy za zbytečné lelkování, ten den potřeboval.

František si i teď vybavoval každou minutu. Jak tam stál ve vlahém jarním podvečeru a zelená barva téměř nezatelně šumících listů ve stínech tmavla, až se postupně začal šerit celý porost. Tenkrát se otočil směrem k úbočí svahu a vykročil pár desítek kroků nad pozemky, na okraj světlého bukového háje. Šum lesa jako by se v ten moment stal intenzivnějším, stejně jako zpěv ptáků na oslavu prodlužujících se jarních dnů. František tam toho dne, poprvé jako majitel místního pozemku, prožíval silné pohnutí.

„Kateřino moje, Katuško,“ říkal si v duchu, „kdybys tak tohle viděla! Kdybys viděla, k čemu jsem se odhodlal. Víím, že bys to pochopila. Vlastně... Víím, že bys na mě byla pyšná. A počkej, až sem přijde Antonín. Slibuju ti, bude se mu tady bude dařit dobře, o to se postarám. Hlavně budeme opět spolu. Rodina. Na to se tolik těším!“

Dál postával, ruce založené, jednou nohou opřený o vývrat. Prohrábl si rychle rostoucí strniště při pohledu kolem sebe, možná aby se o všem ujistil. Jak do údolí nad Klučnou pomalu vstupovalo příšeří, utichaly i hlasy, rány kladiv a šum pil ze vsi, kde probíhala výstavba dalších chalup. Pro něj to představovalo hojivou kulisu, jakou určitě poznávali i další přistěhovalci z širých plání nad Rakovníkem, ač za mnohými nebylo tak tíživé břemeno z minulosti. Dávalo to šanci, že nový život zde bude plynout správným tempem, vedoucím ke spokojenému zestárnutí.

Kapitola 3

Než začne stoupat kouř

Tři a půl roku nato, nyní, kdy hluboko v lesích za Karlovou Vsí se svým synem a Karlem Molem zahlédl procházet tlupu pytláků, byl už František mezi místními známým uhlířem. Rychle si vybudoval dobrou pověst v železárnách v Novém Jáchymově, které ho stejně jako mnohé další uhlíře zaměstnávaly, aby vyráběli dřevěné uhlí pro dvě vysoké pece. Jeho syna čekal teprve jeden z prvních dní se stejnou pracovní smlouvou v ruce. Teprve nedávno, až po dokončení studií, za otcem přišel natrvalo. Stěny rakovnické reálné školy, kam Antonín chodil, tak vystřídal vysoké kmeny dubů, buků a borovic kolem vykácečných placů, na nichž vonělo složené dřevo a páchl usazený popel. Proto byl pohled na Černého Rysa a další tři pytláky, vlastně úplně první opravdové pytláky, jež Antonín kdy viděl, něčím zcela hypnotickým, co přitahovalo jeho zrak. Lidé za hranou zákona, kteří mají tu odvahu potulovat se bezostyšně po lese – a nikomu z vesnice to vlastně nepřipadá zvláštní, protože možná i z té samé vesnice pocházejí. Pravděpodobně jsou i v úplně stejné nebo podobné situaci, kdy solidně zaplacená práce a vydatné jídlo na vlastním stole pro celou rodinu nemusí být tím, s čím můžete každý den počítat. Ve Všetatech potkal lidi různé, ale takovou pytláckou tlupu, to nikdy. Kam asi jdou? Bude slyšet střelba? Přihodí se něco?

František to neřešil. Bylo to už jeho několikáté jaro v křivoklátských lesích. On si zvykl velmi rychle na zdejší poměry. Netrvalo mu dlouho, aby se uhlířskému řemeslu dobře naučil. Setkal se s ním už jako mladý nádeník ještě u Všetat. Pravidla

stavby a vypalování milíře si rychle připomněl, hlavně díky nejk zkušenějšímu uhlíři, Karlu Molovi, který se zároveň postupně stal jeho nejlepším přítelem.

V okolí Karlovy Vsi měla lesní práce jednoduchý systém. O kvantitě a kvalitě uhlí rozhodovala vrchnost. Pokyny předávala správě železáren, které jednotlivé uhlíře zaměstnávaly jako své vlastní pracovníky. Někdy bylo zapotřebí uhlí z tvrdého dříví, jindy z měkčího. Na uhlíře pak přímo na místě čas od času dohlíželi lesmistři a polesní, aby padly pouze ty stromy, které lesní správa určila. A když uhlířská sezona skončila, byly lesním dělníkům nabídnuty pomocné práce přímo v hutích. Havíři, slévači i uhlíři tak k sobě měli mnohem blíže, než se mohlo zdát. Jejich živobytí na sobě bylo vzájemně závislé. Těžko říct, která z činností byla rizikovější. Svě o tom věděl i František. Prozrazovala to jeho ošklivě popálené předloktí. František popisoval Antonínovi při přípravě prvního milíře toho roku všechno, co se může přihodit. Karel Mol přitakával. František věřil, že nebude trvat dlouho a jeho syn zvládne dýmající stavby hlídat sám i přes noc, kdy ostatní půjdou vyčerpaní spát.

Tříčlenná skupina nyní zahajovala stavbu. Antonín si ometl ruce od drobků chleba a popadl nářadí. Pořád přitom myslel na pytláky. Na hluboký pohled toho, který je vedl. Ale pak to konečně také nechal být, zaposlouchal se do instrukcí otce a začal podle nich konat. Do kamenitého podloží zasekl krumpáč a začal připravovat rovnou kruhovou plochu v mírně se svažujícím terénu, svým složením tolik typickém pro okolní ráz krajiny. Při řadě silných úderů zapraskaly kořeny, které se pod náparem hrotu železa trhaly ze země. Následující úder zastavil ostří o skalnaté podloží. Místo se těžko srovnávalo. Hlíny bylo málo. Antonín vzal hrábě a začal tenký povlak hnědozemě strhávat z okolí, aby získal alespoň nějaký materiál.

„Neshrnuj tam všechnu hlínu, jinak ničím nepřikrejem milíř. Anebo budem muset nanosit nějakou z dálky, pokud dojde,“ vysvětloval otec.

František se pak vrátil k přípravě dřeva, na kterém s Karlem Molem pracovali od předchozího dne. Byla to velká změna od městského života, na který si Antonín během pobytu v Rakovníku zvyknul. Vzpomínal stále na své vzdělané přátele, společné chvíle ve starých ulicích města, které ho fascinovalo svým zachovalým středověkým charakterem, ale i na spoustu času stráveného v nově vznikající zástavbě za zbořenými městskými hradbami. Poznávání sama sebe, ale i inspirace hodnotami, s nimiž dříve nepřišel do styku vzhledem k tomu, že dřív nežil na místě podobném průmyslově i kulturně se vzdávajícímu Rakovníku. Nedal ale na sobě nic znát, nechtěl teď otce zklamat a sebe oslabit steskem po letech minulých. Nechtěl si připadat jako nedospělý slaboch. A tak znovu zdvihl těžký krumpáč nad hlavu, aby se ho pokusil zaseknout hlouběji do země o kus dál, kde mu připadalo, že snad nějakou hlínu nakope.

Když se přiblížilo poledne, byla uprostřed mýtiny přesná kruhová plocha o průměru pěti metrů. Připravil základnu pro milíř přesně tak, jak si otec přál. Antonín ucítil, jak k nim mezitím začal pronikat štiplavý kouř, který se plazil mezi stromy z údolí, klesajícího až ke hradu Týřov. Bylo zřejmé, že parta uhlířů pod nimi svůj milíř zapálila. Občas bylo slyšet jejich rozléhající se hlasy, pískání si při práci nebo rány seker. Kmeny okolních stromů v přicházejícím kouři dál mizely a na chvíli celý les vypadal, jako by snad ranní mlha vystoupala až sem nahoru. Samotný kouř, ten šedavý, jednolitý, těžko se zvedající od země, umí ztlumit a pohltit ne jeden zvuk. Ale to, co se pak ozvalo, nemohl přeslechnout nikdo...

Kapitola 4

Zamířit na komoru

Nedaleko za zlomem vrcholu Roudný, kde uhlíři pracovali, třesky v dokonalé návaznosti za sebou dvě ostré rány. Nezkušeného by byly mohly zmást jako rána jediná, co se zkrátka jenom rozlehla v širém prostoru. Ozvěny se odrážely mezi svahy, bezpochyby po celém polesí Kouřimec. Uhlíři na sebe na okamžik pohlédli a všem třem bylo jasné, kdo z pušek vypálil. Antonínovi v mysli ihned bujela divoká lovecká scéna, protože se v podobné situaci v lese, kde se stíhají, ocitl vůbec poprvé. V hlavě se mu honily představy o tom, jaké to asi musí být, stát se pytlákem a riskovat. Mít v patách myslivce a v případě selhání být později, třeba i zraněn, veden četníkem k soudu. Jaké to asi musí být, balancovat na hraně. Snad si na chvíli i pomyslel, jestli takový vzdor a vědomé přehlížení zákonů není čímsi nespoutaně hrdinským, tolik vzdáleným od pohodlného, pro někoho bohémského městského života, na který si v letech studií zvykl.

Karel Mol střelbě moc pozornosti nevěnoval. Bylo vidět, že pytláci nejsou něco, s čím by se nesetkal. Jen se chvíli zahleděl směrem, odkud padly výstřely, otřel si pot z čela a pak zmizel v dýmu, který se znovu převalil přes úbočí, naštěstí už naposledy, protože se brzy vznesl s mírným větrem nad koruny stromů.

To poledne přineslo pytlákům, skrytým těsně nad úpatím Velké Pleše, úspěch, ač vývoj toho dne Černého Rysa zrovna netěšil. Vždy se snažil lovit časně ráno, kdy se zvěř vrací z pastvy do úkrytu, a brzy se vracet. Nezůstávat v lese zbytečně dlouho. Neriskovat. Do houštiny ostatní pytláky dovedl obezřetným krokem. Nejbližší cesta, klesající údolím v několika serpentinách, byla daleko. Vzdálenost od ní mu dodávala jistotu osamocенosti. Často sem chodil pozorovat srnčí zvěř. Vyhledávala to místo

i díky zdroji vody v podobě vyvěrajícího pramene. Ostatně otisky kopyt v podmáčené černé zemi dávaly jasně tušit, že jsou zdejší houštiny a mladé podrosty pravidelným srnčím útočištěm.

Černý Rys ukázal nahoru do svahu. Pytláci se tam tiše přemístili a ukryli se za torzem starého kmene, který byl vzpomínkou na listnatý háj, který tam dříve býval, než padl pod rukama lesních dělníků.

Čekání se protahovalo. Tlupa mlčela a postupně zcela splynula se stíny. Až náhle jeden z pytláků lehce strčil do Černého Rysa, jenž právě kontroloval zásobu svých perkusních zápalek, jak to rád dělával. Gestem mu naznačil, že zahlédl drobný pohyb nad vyvěrajícím pramenem. Vůdce pytláků ihned zpozorněl. Měl pravdu, pomyslel si o muži vedle sebe, když zaostřil zrak do houštiny. Čtveřice se přikrčila. Blížily se dva kusy srnčí zvěře. Srny tiše scházely dolů k vodě. Každou chvíli se zastavily a jistily, ale lovců vysoko v kopci si nevšimly. To už na ně mířily dvě podomácku upravené předovky. Jedna s velkou ráží, druhá spíš připomínající klukovskou hračku. V záloze čekala ještě perkusní ručnice s nevzhledně odrbanou pažbou a zašlou hlavní. Ta patřila nejstaršímu pytlákovi a připomínala hůl. Dokonalá ukázka domácího kutilství a zároveň znalostí práce s kovem. Ta ručnice kdysi bývala křesačka, ale pytlák ji předělal na modernější systém.

Jejich úkryt nyní dělilo od rezavě zbarvených srnčích těl asi třicet metrů. Nebyla to krátká vzdálenost pro palbu z domácíky upravených zbraní a jediný, kdo mohl možná zasáhnout cíl, byl Černý Rys. Vylézt z úkrytu a přiblížit se, to by udělal jen blázen, riskující okamžité prozrazení a útěk kořisti. Rys byl ale trpělivý. Někde v korunách stromů se zatím naháněly veverky a bylo slyšet, jak jejich drápký škrábají o kůru. Srny na okamžik vyrušil jejich pískot, ale zdálo se, že jsou si vlastním bezpečím jisté.

Proto nezbývalo než čekat, až se ještě o pár metrů přiblíží, až se ocitnou ve zcela volném místě mezi nízkým porostem. Od pohledu starší zvíře přestalo jistit a sehnulo se nad tmavou tůň,

kteřou drželo pohromadě naplavené listí a bláto. Uplynulo dalších pár minut. Rys přehmátl po pažbě. Dál se ani nehnul. Úpatí Velké Pleše zatím projasnilo paprsky slunce, které líně stoupalo mezi mraky.

Pohyb. Srst zvěře se na jinak tmavé ploše uprostřed houštiny rázem jasně rozzářila a bylo zřejmé, že nadešla pravá chvíle. Obě srny už byly těsně u okraje tůně. Došly přesně tam, odkud chtěly pít. A tak také učinily. Rys už vyhledal pohledem komoru jedné z nich. Aby však pytláci ulovili oba kusy, bylo nutné vystřelit ze dvou pušek ve stejný okamžik. Černý Rys pevně zapřel paže o koleno, hlaveň pušky o kmen padlého stromu. Podobnou polohu zaujímal i další z pytláků, se svojí podivně vyhlížející zbraní. Černý Rys šeptem určil, jaké zvíře je cíl, a vydal povel, ač druhému pytlákovi moc nevěřil, že svojí flusačkou, jak mu jeho zbraň připadala, dokáže zvíře na takovou dálku skolit.

Po celém údolí se ozvaly ony ohlušující rány, které slyšeli i uhlíři. Těsně za sebou jdoucí, ač z těsné blízkosti šlo poznat dominanci jedné z nich. První srna sebou prudce trhla a uskočila do boku. Vykopla silně zadními běhy, ale následně ztratila rovnováhu a bezvládně padla na pravý bok přímo ke kraji tůně, kde zůstala bezvládně ležet. Druhá mezitím úprkem zmizela v houštinách. Podle toho, jak se těsně po výstřelech chovala, zapřela se o běhy a prudce sebou trhla, bylo dost možné, že i olověná náplň z druhé předovky pronikla alespoň z části do jejího těla. Rys v to doufal. Když už jsou v lese tak dlouho...

Oba střelci okamžitě začali skládat své zbraně, aby mohli co nejdříve nenápadně zmizet. Ostatní dva pytláci vyběhli s pytlíky rychle k místu zásahu. Ten od pohledu nejmladší přeskočil tmavou tůň, až bylo slyšet, jak jeho podrážky naplocho narazily do rozměklé černé hlíny, kam se hluboko zaryly. Pytlák v okamžiku poklekl, nasoukal bezvládné srnčí tělo do hnědého pytle s prošítou výztuhou na dně a vydal se zpátky do svahu k ostatním. Jak čekali na čtvrtého spolupachatele, který běžel po stopách druhého kusu, stoupala nervozita všech s každou další minutou.

Ztratil se jim z dohledu. Procházel totiž nízkým podrostem a hledal stopy, které by značily zásah. Nikde žádná krev nebyla. Nic. Žádné tmavorudě označené listí, žádné nepravidelné otisky kopýtek, které by značily poslední těžké skoky přes skonáním. Pytlák se nechtěl vzdát, rukama rozrážel houští, kryl si tvář a chytl vlastní usmolený klobouk, ale věděl, že odsud musí rychle zmizet, aby všichni společně co nejdřív překonali hřeben Velké Pleše mimo kouřimecké polesí.

Černý Rys věděl, že výstřely byly bezpochyby slyšet do dvou blízkých hájoven. Rostlo riziko, že brzy budou mít v patách část lesního personálu. Poslední pytlák ještě kus hbitě utíkal po stopách, ale ty nebyly jediné, protože do míst vyvěrajícího pramene se stahovala srnčí zvěř z širokého okolí. Pytlák přeběhl přes cestu vedoucí ke kouřimecké rybárně a svoje snažení vzdal až ve chvíli, kdy se probojoval do těžko prostupných houštin, kde podloží tvořilo v mechu usazené jehličí a veškeré stopy zakrýval tmavý stín. Nemělo to smysl. A ostatní už musí být u vytržení, pomyslel si. Nechtěl vedoucího pytláka nahněvat, měl před ním respekt. Rozběhl se zpět za ostatními a udýchaně stoupal do kopce, až se po několika desítkách metrů připojil k celé tlupě. Všichni společně mizeli vysoko ve skalnatých kopcích, kde by je v suťových polích mohl jen těžko někdo stopovat. Údolí pod nimi zůstalo bez jediného pohybu. Žádní lesníci, žádné zvuky loveckých trubek. Tam dole zůstala jen krev, stékající mezi tlejícími habrovými listy do mělké tůně, aby upozornila na místo, které se stalo zvěři osudné. Slunce se v ten moment opět prodralo mezi mraky a tmavě červená barva se rozzářila na stojaté hladině, dokud jí nechytl proud a mezi naplaveným blátem neodnesl nadobro pryč.

Černého Rysa jeho předovka znovu potěšila. Zasáhl. Srnu, která padla k zemi, skolila právě jeho zbraň a dlouhými roky vytrénované míření. Dostál své pověsti i před pytláky, s nimiž nyní prchal porostem vysoko nad Berounkou. Znal tam řadu únikových cest. Snědého muže s vlasy černými jako uhel ukrytými pod kloboučkem byla navíc ochotna krýt před vyzrazením a trestem

velmi úzká skupina lidí. Někteří ho obdivovali i za to, kolikrát vy-
zrál nad lesním personálem, jehož některé členy nemohli míst-
ní obyvatelé vystát. Popuzovalo je, jak povýšeně se chovají, když
si občas přijdou, pyšně jako králové lesa, sednout do hospody
a začnou ostatním přednášet svá moudra. Nešetří přitom hlasi-
tou kritikou, jakým způsobem nebo jakou rychlostí v lese dělníci
pracují. Někteří dokázali hrubě vynadat i staré ženě, že si z lesa
za svojí zahradou nesla několik suchých větví.

Samolibí jedinci v zelených uniformách byli pomyslnou
kaňkou na jinak profesionálním a spravedlivém sboru lesníků,
kteří to v křivoklátských lesích neměli lehké. Ale ani jim by se ti,
kteří věděli či tušili, kdo doopravdy Černý Rys je, nesvětili. Mož-
ná i z obavy, aby se nepřišel za udání pomstít. Pro ostatní, kteří
o druhém životě toho muže nic netušili, to byl Petr Bém, urost-
lý, obvykle málomluvný přistěhovalec. Pro místní dívky byl ta-
jemný svým hlubokým pohledem a pronikavýma očima. A pro
ostatní zůstával zcela cizí a nenápadný, nečitelný i kvůli tomu,
že z něho nedostali nic než pár strohých vět, když si s ním večer
párkrát připili. Petr Bém zkrátka mluvil jen s těmi, jež sám znal
a věděl, o koho se jedná. Jinak byl ochoten beze slov se otočit a jít
si po svých. Nevěnovat neznámému ani lot své pozornosti. Ně-
komu tak připadal arogantní, jinému prostě jenom nespolečen-
ský, ač s těmi, kterým věřil, se dokázal bavit zapáleně. Snad jako
by si u něj vysloužili speciální pravomoc. Proto se na Petra dalo
tak rychle zapomenout. Bém zkrátka vůbec od pohledu nepřed-
stavoval zkušeného lovce, urputného stopaře a přemýšlejícího
pytláka, jehož práh strachu se za roky posunul daleko od běž-
ných lidí.

* * *

Zastihnout nebo dokonce najít Petra Béma obvykle vyžado-
valo velké úsilí a téměř nikdo nevěděl, kde bydlí a odkud vlastně
před několika lety přišel. Na chvíli se objevil jako nádeník něko-
mu na stavbě a pak zase zmizel. To se stalo, i když František Kos
s několika nádeníky vozil materiál na stavbu domu v Karlově

Vsi. Celou tu dobu, kdy skládal tvrdé, kvalitně utemované a téměř se nedrolící vepřovky, měl Bém na hlavě zaprášený klobouk, takže mu ani nebylo pořádně vidět do tváře. I pro Františka tak Petr Bém zůstal vlastně nikdo. Cizí člověk, který odvedl svou práci a zase šel dál.

Někteří lidé povídali, že Bém pochází až ze Šumavy, kde mu hrozil doživotní trest, a že snad dokonce odešel od rodiny. Jiný to vyvracel, protože mu prý Petr říkal, že je starý mládenec a hledá dobré místo k životu. Jako první si Petra Béma pamatoval starý zedník z Hudlic, jehož práce si vážili lidé po celém okolí. Ještě jako zamlklý mladík, pár let po dvacítce, se zedníkem chodil po vesnicích a učil se řemeslu. Později s tesáři a pokrývači opravoval střechu na kostele nad Kublovem, a dole ve vsi bydlel u své tehdejší známosti. Po Křivoklátsku tak putoval téměř pět, možná šest let a podle hospodského z Broum mu táhlo na sedmadvacet. Právě jemu se prý jednou svěřil, že prozatím nejtěžší práci dělal ve hlubinné šachtě nedaleko Komárova na samém kraji brdských lesů, a že obléknout se do hornického už ho nikdo nedonutí, protože nepřišel na svět, aby strávil svůj život v temnotě hluboko pod zemí a nosil do domácnosti pár usmolených drobných, jež se budou slabě lesknout v černých rukou, do nichž se špína zažrala už tak hluboko, že nikdy nebudou úplně čisté. Proto nebyl Petr Bém nebo Černý Rys tím pytlákem, který loví jen z vášně nebo vzdoru proti autoritám. Pytláctví pro něho bylo závislostí a osobně přijatou, riskantní cestou, jak se alespoň pokusit sehnat peníze navíc nebo si udělat dobré jméno u těch vlivných, s nimiž na černo obchodoval. A známosti, ty se v chudém kraji mohly hodit každému, kdo toužil žít jednou lepší život.

Kapitola 5

Poprvé sám

Léto 1867

Červen, doprovázený předlouhými večery na přelomu slunovratu, spěl ke svému konci. Na Křivoklátsko přišlo léto. Na zahradách domů v Karlově Vsi se červenaly třešně, pomalu dozrával angrešt a ve stínu pod mladými jabloněmi pomalu získával svoji načervenalou, jinde černou barvu rybíz. Zralé plody sbíraly ženy za pomoci svých dětí. V sedle mezi svahy, kam ty dny nezavál žádný vítr, držela se štiplavá vůně posečené trávy a jediné, co narušovalo naprostý klid, byly neúnavné zvuky pil a kladiv z rozestavených chalup, které pomalu přibývaly po obou stranách cesty. Prach seděl v kolejích a jenom zřídka se jím někdo prohnal s povozem. Bylo by snadné si na ten všudypřítomný mír navyknout. Snad jediný, kdo stále čelil pocitům cizosti, byla Františkova matka a zároveň Antonínova babička Alžběta Kosová.

Byla to lehce přihrbená žena se stříbrnými vlasy, skrytými pod šátkem, věčně oblečená do stejné těsné jupky bez rukávů a zástěry. Přistěhovala se do stavení, stále voňavého čerstvým dřevem, v době, kdy František práce na domě dokončil a nanosil veškerý nábytek do jejího vejminku. Tolik se snažil, aby si zvykla na nové prostředí. Alžběta byla poslední z rodiny, kdo v rodiných Všetatech ještě nějakou dobu po prodání domu zůstával. Přebývala na malém vejminku za místní hospodou, kde se v samotě snažila se vším smířit. Její muž odešel už před lety. A ten dům, který prodali, postavil její otec. Tížil ji pocit, že na sklonku svého života bude muset přivyknout na jiné čtyři stěny a mít kolem sebe cizí krajinu, uzavřené místo v lesích, plné cizích lidí,

dřevorubců, uhlířů a plavců dřeva. Ale rozuměla všem pohnutkám, proč se František tak rozhodl. Nahlas nikdy nic nenamítala. Vždyť na Františkovi záleželo. Na jeho synovi. Na ní? Na ní už ne, říkala si.

Ted', když jednou za čas sebrala síly a vyrazila do lesa odnést svým uhlířům jídlo, připadala si nesvá. Jako by narušovala nějakou neviditelnou pospolitost, do níž pronikala. Těžko klopýtalala po úzkých stezkách v kamenitých svazích, na obtíž jí bylo sešlapávat vysokou trávu při procházení listnatými háji. Se sousedy a dalšími usedlíky se málokdy dala do řeči. Raději veškeré své síly věnovala práci, na kterou ještě stačila. Přesně, jak byl jejich rod zvyklý. Alespoň jí dělalo radost sledovat, že František to léto konečně začínal být znovu tím člověkem, jak ho lidi znali před náhlou smrtí jeho ženy. S kuráží a vděkem za novou šanci vyrážel s Antonínem na dlouhé dny do lesů. Nejčastěji do vysokých kopců nad Berounekou nebo na dlouhý hřeben, který se táhl kolem od nedalekého záměčku Leontýn a pokračoval až daleko za Broumy do polesí Bušohrad.

Byl šťastný, že může teď tolik času trávit se svým synem. Když se ohlédl zpět, nebyl si totiž jistý, jestli se za ním vlastně jednou vrátí, až dokončí studia. Jen si vzpomněl, jak se tenkrát blížil konec obecné školy a Antonín, povzbuzený vlastní matkou a místním učitelem, mnohokrát naznačil, jak by ho zajímala studia na nové reálce v Rakovníku. Jako talentovaného a výjimečně bystrého jej povzbuzoval jeho učitel, starý vzdělaný muž a velký vlastenec, už na sklonku svých učitelských let. Člověk, jemuž prostý František moc nerozuměl. Nedokázal sdílet jeho nadšení a nostalgii po obrozenecké činnosti minulých desetiletí. Jungmann, Dobrovský, Tyl, Mácha i Božena Němcová... Co znamenala tato jména pro obyčejného nádeníka?

Když ještě žila Františkova žena, učitel se jí o Antonínových přednostech opakovaně zmiňoval. Nabádal, možná až naléhal. Pevně věřil, že alespoň ona pochopí, jak důležité bude pro následující generace dobré vzdělání. Uměl hledět dopředu, znal váhu

průmyslové revoluce. Mnohdy se nesetkával s pochopením ani u svých kolegů. Nebývalo to běžné, posílat obyčejné venkovské chlapce na studia. Doma byla potřeba každá ruka a současně bývalo samozřejmou pýchou otců předat řemeslo svým synům. Ale Antonín se opravdu vrátil. A slíbil, že za to, co mu otec umožnil, mu teď všechno vrchovatě splatí.

První večer po letním slunovratu měl mladý Kos výjimečné volno. Mohl se vzdálit z lesa, pobýt jeden den doma, umýt se a pořádně vyspat. Využil toho a šel si sednout nad vznikající sad, do špičky posečené louky nedaleko za vsí, se svým novým kamarádem. Byl jím soused Alois Staněk, starý mládenec a bohém, který se snažil vydělávat si malbou obrazů, ač nejčastěji končil při malování stěn místností a štítů statků. Staněk často vysedával po okolních hospodách, ale neopíjel se. Ruch a diskuse štamgastů pro něj představovaly nevyčerpatelnou inspiraci k tvorbě. Rád tuto pouť do okolních duší podnikal. Pěstoval si bradku, delší mastné vlasy přehazoval ke straně a vzhled rozervaného, nepochopeného umělce vyjadřoval dokonale. Antonín si ho brzy oblíbil, protože pro něj Staněk vytvářel jakýsi přístav, kam se dala uvázat loď, když zatoužil po myšlenkovém návratu do městského života.

Alois mu připomínal některé lidi, jež v Rakovníku poznal. Antonína zároveň fascinovalo, jak Staněk z každé situace dokázal vykřesat zajímavé myšlenky, nutící člověka podívat se na různé věci pod jiným úhlem. Hledat dobré ve špatném, hledat příležitost i v nezdaru. Přitom žádným vyšším vzděláním neoplýval. Jeho zamýšlený pohled dokonale vyjadřoval osobnost umělce a výtvarníka, aniž by o to usiloval. Zvláštní, jak se v některých lidech odráží jejich podstata, aniž by ji museli sdělit slovem, říkal si Antonín.

Nyní spolu hleděli přes dlouhé lány hospodářské krajiny. Na Krušnou horu i na dlouhý hřeben zámeckého vrchu, táhnoucího se pod obzorem k hradu Točnick. Otevřeným prostorem se kolem nich nesl téměř nepřerušovaný šum sarančat, vybuzených tep-

lým vzduchem k aktivitě. Obzor ten večer přecházel do nafialovělého oparu, který se ztrácel za horizontem brdské vrchoviny, nejdále položeného místa na dohled. Alois Staněk ukázal směrem, kde se na vrchu Velíz za posledních paprsků třpytil zlatý kříž na špičce kostela. Pak střechu barokní stavby zahalil kouř, unášený k výšinám z úbočí kopce, kde doutnaly milíře.

„Nikdy mě nepřestane inspirovat, jak se krajina dokáže během okamžiku změnit. Stačí pár tahů jinou barvou, nějaký odraz, odlesk... a významy nebo sdělení jsou hned jiné,“ řekl Alois a začal si hrát se stébly posečené trávy, která unikla před shrabáním.

„Jo, jenom zjišťuju, že je to docela vzácná chvíle, mít volno a jenom takhle přemýšlet nad tím, co vidíš,“ promluvil o svých myšlenkách Antonín, sedící s rukama na kolenou a dodal: „tohle je vlastně můj první úplně volný den od té doby, co jsem nastoupil do lesa. Nikdy mi to tak nepřišlo, i když vím, jak málo...“ pousmál se hořce, „nebo jak pozdě se otec dostával domů, když jsme ještě žili ve Všetatech,“ vysvětloval.

„Než se člověk sám pustí do práce v lese, nemá žádnou páru o tom, jak často a dlouho bude pryč. A přitom jsem se jako kluk dost napomáhal, abych si toho mohl všimnout. Na polích vyházovat kameny, sklízet chmel za vsí, sázet, čistit, shrabávat,“ říkal vlastně sám sobě.

„Jo, kamaráde,“ dodal stroze Staněk, který si o těžké dřině myslel svoje. Pak začal Antonína popichovat, aby se zamyslel, jak chce v budoucnu využít svá studia a co on by za to dal, kdyby měl takovou možnost a rodiče, o nichž vlastně nikdy nemluvil, ho dali na školu, když byl ještě kluk.

„Poslyš, František to možná nechce říct nahlas, ale je přece jasný, že z tebe chce něco mít, když ti dal takovou šanci! Teď je prostě jenom rád, že jste po tak dlouhý době zase spolu. A chce tě něco naučit, něco, co se může hodit. Ale rozhodně, tomu pevně věřím, netrvá na tom, abys s ním u milířů byl věčně,“ tvrdil Staněk. Dal si ruce za hlavu, prsty spletl mezi svými dlouhými vla-

sy a nahlas vyjmenovával, co všechno by mohl Antonín při svém vzdělání dělat.

Antonín to dobře věděl, uvědomoval si snad každý den, že jeho budoucnost je pravděpodobně někde jinde, než v křivoklátských lesích, kde se jeho nejvěrnějšími přáteli staly vůně dřeva, popel, toulající se ve větru mezi stromy, a všudypřítomné odcizení, na které si zatím nedokázal pořádně zvyknout. A vlastně, ani na těžkou práci samotnou. Antonín popisoval, i když už to Staňěk dobře znal, jak je svému otci zavázaný.

„Umožnil mi přece studovat za část peněz z prodaného domu, místo toho, abych mu pomáhal se stavbou nové chalupy,“ povídal a dodával, jak si je vědom váhy rozhodnutí jeho otce, protože žádné jiné vesnické rodině, kterou by znal, se něco takového nepoštěstilo, zejména v takové situaci, která v předchozích letech rodinu Kosů srazila téměř na dno. I když byly mnohé Staňkovy otázky a názory štiplavé a dokázal jimi tnout do živého, ač v dobrém úmyslu, oběma bylo jasné, že mezi nimi vzniká důvěrné, otevřené přátelství. Staňěk Antonínovi usnadňoval zvyknout si znovu na venkov. Zároveň byly jejich dlouhé debaty, mnohdy sahající do filozofických rovin, něčím, co bouralo rodící se jistotu blížící se jednotvárnosti a zakořenění, jehož se Antonín někde hluboko sebe obával.

Stát se uhlířem znamenalo vstoupit do opakujícího se koloběhu, který každoročně přeruší jenom zima, období, kdy se v lese nedá dřevo zpracovávat. On nyní už věděl, že uhlíř musí v první řadě po drvoštěpech dokončit přípravu dřeva pro výpal, pak upravit místo vybrané ke stavbě milíře, nasekaná polena precizně skládat a postupně vršit kolem takzvaného krále, jakéhosi středového sloupu z tenkých, rovných tyček, svázaných lýčím a houžvemi, přes kterého se později hotový milíř zasypaný hlínou, drny a mourem zapálí.

Antonín blízce poznával i další nutné uhlířské dovednosti, bez nichž by brzy lesní dělník viděl svoji stavbu v plamenech. Nebo naopak zhaslou, i po nepatrné chybě. Proto ho František

s Karlem Molem učili jak zajistit postupné prohořívání, a to propichováním větracích děr, dýmníků, do kopulovitého pláště milíře. Vypalování milíře, dokud celý neslehnul, probíhalo několik dní i týdnů. Zvyknout si na pomyslný životní koloběh všech milířů, rozestých různě po lesích, znamenalo vzchopit se a zapomenout na veškerý komfort. Přijmout, že uhlíř je zcela vázán k lesu, žije v jeho stínech více než ve své chalupě a jeho střechou jsou haluze okolních stromů, ve kterých se ráno ozývají pěvci, navečer lesní holubi a za tmy skřehotají noční ptáci. Antonín také poznával, že kvalitní uhlí jde špatně lámat, při poklepání téměř zvoní, málo černí ruce a když se zlomí, má lom silně lesklý. A to nebylo všechno, čemu se měl záhy naučit.

S kvapným postupem léta se Antonínovi dostalo velké výzvy. František rozhodl, že nastal čas, aby jeho syn přes noc dohlédl na výpal milíře. Sám. Přišel čas převzít zodpovědnost a prověřit vlastní schopnosti daleko od domova. Společně s Karlem Molem se sbalili, oprášili vyprázdněné pytle od zásob a vyrazili na jednu noc přespat do vesnice. Kromě jídla a pití potřebovali už nutně přitáhnout na trakaři zásobu vody pro hašení milíře.

Večer prosycený horkým, tetelícím se vzduchem spěl ke svému konci. Okraje lesa se s každou přibývajícím minutou zbarvovaly do téměř kýchovitě teplých, barevných tónů. Zářivý kotouč slunce se za náhorní planinou nad druhým břehem Berounky dotknul obzoru. Stíny uvnitř lesa se protahovaly do ztracena a za Antonínovými zády zbývalo jen pár míst, kam se slunce ještě dokázalo opřít. Pohled k západu ho na okamžik oslnil, až se mu v očích objevily slzy, které skanuly na špinavou tvář, odkud se pod zářem pomalu vypařily. Do dlaní mu stékal pot a bral s sebou prach a mour. Bosá chodidla měl černá jako uhel, špinou pokrytou košili vyhrnutou a rozepnutou. Seděl už nějakou chvíli sám na skalnatém výběžku, nedaleko od dýmajícího milíře, a unavenýma očima pozoroval přechod dne do noci.

Uvědomil si, že to, co předtím říkal Staňkovi, nebyla tak úplně pravda. Vždyť se mohl kochat lépe, než kdokoli jiný. A hlav-

ně tady, nad Týřovickými skalami. Bylo to zatím nejdál, kde se parta z Karlovy Vsi pohybovala a zároveň šlo bezpochyby o jedno z nejkrásnějších míst, které kdy Antonín spatřil. Odsud mohl vidět údolím řeky a zároveň přes pole na jejím druhém břehu snad až tam, odkud se svou rodinou pocházel. Kdyby opustil mytínu a sešel kousek po svahu, dostal by se na samotné skály, ze kterých se otevíral výhled snad ještě podmanivější. Skály byly ostré, vystupovaly jakoby přímo z koryta řeky. Mezery mezi jednotlivými skalními sloupy vyplňovala nekonečně dlouhá suťoviska, padající do pomalu se valícího vodního toku. Volavky se svými širokými křídly plachtily ve stínech údolí a nebýt jich, působila by celá scenérie docela staticky. Jako by to byl zarámovaný obraz, na který autor nanášel přehnané, těžko uvěřitelné barvy, říkal si Antonín a přemýšlel, co zrovna teď dělá Staněk. Kéž by mu tady teď mohl dělat společnost. A zná vůbec tohle místo?

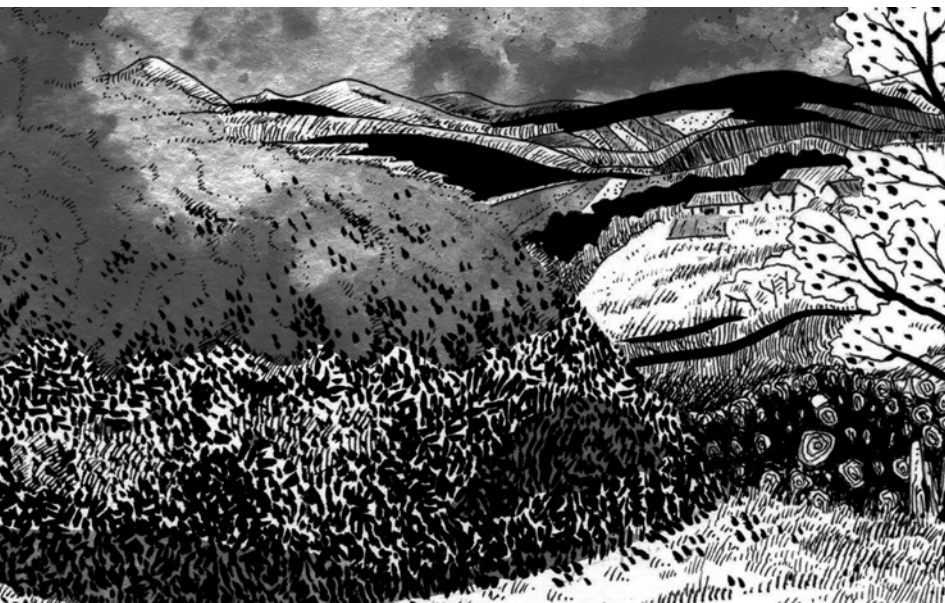
Netrvalo dlouho a ze všeho zbyly jen obrysy. Antonínova tvář náhle vypadala odevzdaně, téměř sklesle. V hlavě se mu honila spousta myšlenek, k nimž se neustále vracel. Jaké by to bylo, projít tudy na vyhlídku jako elegantně oblečený, od pohledu vzdělaný muž, jenž ukazuje všechny okolní krásy své milé! Namísto toho seděl sám a cítit svůj pot. Takto si scény na jednotlivých místech, kam ho uhlířství za těch pár měsíců s otcem zavedlo, představoval často. Zároveň věděl, že pořád bylo spousta těch, kteří neměli ani takovou obživu jako on jistou. Přesto se musel snažit hledat v sobě vděčnost. Třeba za to, že se může učit od otce, který to sám neměl v životě lehké a zůstal na spoustu věcí sám, dokud mu on nepřišel, už jako dospělý muž, na pomoc.

Ano! František právě překročil čtyřicet let, a to byl věk, kdy už spousta uhlířů nežila. Umořil je dehet v plicích, kouřem zkažený vzduch i samotný mlíř, na jehož špičku musel uhlíř jednou za čas vylézt, aby přidal dřevo nebo upravil plášť, ale mnohý se propadl rovnou do oné pekelné sluje uvnitř. Vždycky když před sebou svého otce i třeba v myšlenkách viděl, a věděl, že mu je nyní oporou, nebo se o alespoň snaží, bylo mu lépe.

* * *

Noc se plížila do lesů. I údolí Berounky už zmizelo v tmách a poslední světlo, pravděpodobně plápolající oheň, svítilo na protějším břehu. Červený pruh na obzoru po dávno zmizelém slunci představoval poslední prvek vykreslující krajinu a zdálo se, že přijde klidná noc. Milř se pravidelně vypaloval a Antonín do jeho pláště propíchl několik dýmníků, přesně jak mu otec poradil, aby výpal mohl pokračovat správně. Z těch předchozích, které ucpal, stejně už vycházel jenom řídký kouř, signalizující, že v dané úrovni je uhlí hotové. Aby na práci viděl, přiložil do svého ohně a zapálil louč, s nímž několikrát stavbu obešel, aby veškeré otvory v plášti zkontroloval.

Náhle se do okraje lesa opřel poryv větru ze severovýchodu. Dubové listí prudce zašumělo v korunách, do nichž se od země zvedl prach a popel. Po chvíli znovu, stejný poryv, jako přichozí a odchozí vlna. Z chladnoucího vzduchu začala být cítit voda. Antonín si uvědomil, jak rychle klesla teplota, když se stojatý vzduch vyměnil. Vydal se opatrně ke kraji skal, aby získal rozhled do všech směrů. Plápolající louč po cestě zabodl do hlíny vedle milře, aby ho neoslňovala.

Prošel do tmy, opatrně, těsně nad skalní zlomy a suťoviště. Úzkost a šimravý pocit nejistoty projely jeho tělem, jakmile pohlédl k temnému horizontu daleko za Hracholusky a Nezabudicemi. Blesky v těch místech sjížděly jeden za druhým k zemi, hledající opuštěné stromy a vrcholy kopců a osamocená místa. Jejich záře prostupovala černou stěnou tvořenou z mraků, jež se valila přímo k údolí Berounky. Přesně jak to bouřka někdy ráda dělá. Následuje řeku a pokračuje po ní dál. Přesto bylo ještě chvíli ticho. Netrvalo ale dlouho a Antonín uslyšel první dunivé úde-ry hromů. Týřovické skály, nad nimiž na milíř dohlížel, patřily k nejvyšším místům v okolí. Vítr se po odmlce vrátil. A už to nebyly jenom porывy; stal se stálým, nepříjemně prudkým nápo-rem vlhkého chladu. Z černé oblohy se začaly snášet kapky, aby se roztráštěly na vyprahlé zemi a vyhřátých skalách. Zatím souvis-le nelilo, ale celá scenérie vypadala děsivě. Takto rychlý příchod bouřky Antonín dlouho nezažil, ani na pláních kolem Všetat. Bude třeba jednat, řekl si.

Vrátil se k milíři, zadíval se na něj, jako by snad čekal, že k němu promluví, a pak popadl louč. Vyhloubené ohniště jejím koncem mírně rozhrnul, aby oheň zeslábl a zůstal jen žár u dna. Báł se, že vítr rozhází žhavé uhlíky do suchého listí. Rychle ješ-tě jednou zkontroloval čerstvě popíchnuté dýmníky. Již se z nich začínal valit hustý, vodnatý kouř. Tak to mělo být, říkal Fran-tišek. Seběhl po svahu o kus dál do lesa, aby měl obrys ohněm osvíceného milíře stále na dohled. Téměř se zdálo, že pršet pře-stalo, ale to jenom koruny dubů prozatím vodu zachytily. Nechtěl být přímým terčem blesků, proto si přisedl a poslouchal. Ze sva-hů mezi Týřovickými skalami a Vysokým vrchem náhle zaslechl šramot. Chvílemi se ozvalo i zapraskání větví.

Antonín posvítil loučí tím směrem. Ve tmě se najednou zje-vila postava s lucernou v ruce, zadýchaná a prodírající se nároč-ným terénem vzhůru. Pytlák? Hajný? Světlo se komíhalo ze stra-ny na stranu. Silueta rostla, až bylo jasné, že na sebe oba vidí. Ozvalo se: „Antoníne? Jsi to ty?“

Byl to povědomý hlas. Antonín seběhl svahem naproti, až rozeznal tvář příchozího, po níž se řinul pot, smíšený s kapkami deště. Proti němu stál zadýchaný mladý uhlíř, který se svou par-
tou páčil milíře na plošinách vykopaných v nedaleké rokli. Odtud dřevěné uhlí nosili k vodě, aby ho po řece plavili do Roztok. Nebyl o moc starší než Antonín, ale v řemesle nadmíru zkušený. Otřel si tvář a staral se, jestli všechno zvládá a jestli má kam se schovat.

„Bude to slušnej rachot! Míru dole celej den bolí koleno, a to má takhle vždycky, než přijde pořádná bouře!“ mluvil mládenec o dalším uhlíři. „Než to udeří, bylo by dobrý všechno zajistit!“ povídal nahlas a dodal, „nebo už to máš? Chceš pomoct?“

Antonín se zamyslel: „No snad je všechno dobrý, ale...“

Druhý uhlíř ho přerušil a kývnul vzhůru: „Pojď!“ Oba zamířili zpátky na vrchol snahu. Zkušenější mladík začal prohlížet dýmající milíř. Košile se mu vzdouvala v silném větru. Aniž by cokoliv řekl, rychle vzal lopatu a za dosud stále mírného deště začal dohazovat hlínu do strany na plášti, která se zdála nejmíc čelit dešti.

Pak promluvil a ukázal: „Podívej, sem by natekla voda a podmáčela by to podloží. Milíř by se pak mohl sesunout a měli byste velký škody!“

Antonín si říkal, že jeho otec s Karlem Molem určitě nic neopomněli, ale usoudil, že s bouří nejspíš nepočítali. Mladý uhlíř jménem Martin Kopecký přesně věděl, co dělat. Motykou začal kopat kanálek pro odvod stékající vody. Zdálo se, jako by měl o deset let zkušeností víc. Určitě to byl jeden z těch, co se už jako dítě potloukali kolem milířů, pomyslel si Antonín. Pořád si nemohl zvyknout na samozřejmou soudržnost a spolupráci lidí pracujících v lese. Martin přes vítr hlasitě povídal, že přes noc nepálí sám a že vedle nich přespávají i dva drvoštěpové. Pak, když motyku odhodil, se společně vzdálili do lesa.

Bouře našťestí během hodiny zeslábla a ani deště nakonec nebylo tolik, jak očekávali. Oba zůstali hlídat milíř nad Týřovic-
kými skalami až do brzkého rána, kdy přišel s jídlem a dalšími

zásobami odpočínutý František s Karlem Molem. Ta noc, jejíž průběh dotvářela nečekaná, nezištná pomoc, stala se momentem, kdy Antonín opět o něco lépe pochopil obyčejný půvab svého řemesla, vycházející ze samozřejmé soudržnosti. Přesně takové momenty mu pomáhaly si zvyknout.

Kapitola 6

Nad hřbitovem odlitků

Léto se nachýlilo ke své druhé polovině. Spalující horka, která vhněla nad křivoklátské lesy časté bouřky, pominula. Jako by snad příroda sama uznala, že potřebuje prostor k nadechnutí mezi vším tím žárem k zalknutí. Zlaté klasy obilí se z lánů pomalu začínaly pod ostřím kos ztrácet a z vyprahlé hlíny, místy připomínající rozpukané kamení, zůstaly trčet jen tvrdá stébla strniště. Hloučky místních usedlíků na loukách za Karlovem pomalu postupovaly zelenými rovinatými pásy, jak posečená tráva přibývala. Sedláci kosili, ženy za nimi trávu rozhrabovaly. Ticho jen sporadicky narušilo kejhání hus nebo tvrdý brousek, který právě sklouznul po ostří kosy.

Antonín se svým otcem a Karlem Molem právě šli do Nového Jáchymova pro výplatu za spoustu práce, kterou odvedli během července. Trojice mužů rázným krokem scházela po cestě kolem vysázených sadů. Karel Mol na řady mladých stromů vždy hleděl. Toužil se jednou stát sadařem.

Přímo před nimi se brzy objevil kruhový statek nemající obdoby. Díky své unikátnosti upoutal každého poutníka nebo projíždějící lidi. Kdo nepracoval v okolních lesích, byl mnohdy zaměstnancem tohoto rozlehlého hospodářského zařízení, skládajícího se z velkého ovčína, chlévů a stodol. V dálce se nad kruhový statek zdvíhaly do výše svahy s řadou vykácených, zcela vytěžených ploch. To Krušná hora sebevědomě předváděla svůj majestát a představovala zároveň navigační bod pro každého, kdo se do Nového Jáchymova, obce těsně u jejího úpatí, vypravil. Po cestě okolo mezitím projížděly vozy a jejich loukoťová kola na

uhlíře prášila. Jeden vozka vezl trávu, další obilí. Vůni obilných klasů ale rázem vystřídal pach spáleného dřeva a popele. To další vůz převážel do Jáchymova čerstvě vyrobené dřevěné uhlí. Zanedlouho mizel v areálu rozsáhlého hutního komplexu.

Antonín si pokaždé připadal, že místo pro výplatu přichází pro rozsudek k temným pekelným branám. Že jde o místo mimořádné a nesmlouvavé, vyžadující práci těch nejodolnějších mužů, kteří se musí každý den vydat dlouhými štolami hluboko pod povrch země, bylo jasné snad každému, ještě než došel přímo na místo.

Minuli kaskádu několika rybníků nad vsí. Bylo to jako poslední nádech, než se člověk ponoří do hloubi hald zvětrávající rudy a tvrdé strusky. Hutě v Jáchymově společně se slévárnou zkrátka oplývaly zvláštní energií, plnou mumraje a kvasu, dýmu, hluku parního stroje k pohonu vysokopecního dmychadla a řinčení vozíků tažených po kolejích z nitra země. Další železárny, tentokrát zaměřené hlavně na zkujňování, stály v nedalekých Roztokách. Daleko to nebylo ani do hutí ve Zdicích, Králově Dvoře nebo Nižboře. Antonín vzpomínal, jak se o všech těchto místech dozvěděl při studiu, když se probírala výroba železa ve vysokých pecích. A tady před sebou spatřoval dokonalý příklad vpádu průmyslové revoluce na venkov.

Trojice klidným krokem scházela kolem budovy školy do samotného areálu hutí. Zleva, kde byla za plotem vyskládána armáda odlitků, již dominoval mohutný, téměř čtyři metry vysoký kříž, se ozývaly hlasité kovové rány. Stála tam kovárna, odkud právě vyšel nevysoký muž s řídkými světlými vlasy. Sundal si koženou zástěru a rukavice a zamířil do dlouhé protější budovy s nepřehlédnutelně vysokou prudkou střechou, která z velké části ukrývala dvojčata vysokých pecí. Z jejich komínů šlehalo do výšky plameny. Antonín se na chvíli div nezastavil, jak ho ten pohled fascinoval. Vysoko nad samotnou hutí, budovou s pecemi, totiž spatřil stoupat po krkolomném mostě vůz plný rudy. Silný kůň ho táhnul do horního patra dvouposchodové budovy.

„Proč to veze nahoru?“ ptal se Františka a Karla.

„Oni tam mají sklad rudy, která už zvětrala. Tu pak můžou dát do pecí. Není to vidět, ale odtamtud vede ještě jeden most přímo k vrcholu těch vysokých pecí, kde je sazebna,“ řekl Karel Mol a dodal: „Počkej, až budeš jednou přes zimu v železárně vypomáhat, pak uvidíš, jak to tady chodí. A v tom spodním patře, tam skladují uhlí, co jsme my vyrobili,“ ukázal nahoru do svahu, kde budova stála. Pak ale pece zastínily výhled a oni už beztak mířili na most přes náhon potoka, za nímž stála honosná správní budova Fürstenberských železáren s přístavkem, před nímž kdosi opravoval vylomené loukoťové kolo porouchaného povozu. Netrvalo dlouho a trojice uhlířů vyšla již se svými výplatami. Antonín šel poslední, míjen několika dalšími dělníky, oklepávajícími si boty u vstupních dveří. Kývli na sebe a on z nich zacítil zemitě železitý odér.

Slyšel ještě, jak jeden z nich povídá: „To můj táta byl zástupcem horníků, kteří pro nás, svoje děti, vymohli osmihodinové směny namísto dvanácti. Takže já o tom něco vím, to se neboj!“ Mladý Kos zvažoval, jaký to musí být rozdíl osm nebo dvanáct hodin pod zemí ve srovnání s celými dny bez přestávky kolem milířů.

„Co si něco dát? Pojdme si dnešek udělat sváteční, když domů neseme těch pár zlatejch!“ ozval se zepředu Karel Mol. František nic nenamítal, ale Antonín poznal, že by raději šel domů a nikde nevysedával. Tak byl prostě zvyklý. Vyšli se kopcem z areálu hutí přímo do středu vsi, kde na rozcestí stála nová hospoda. Minuli jakýsi hřbitov starých, nepovedených odlitků a vyřazených kokil, rezivějícího železa, vydaného napospas počasí, a stoupali kolem nedávno postavených domků nad školou mimo dosah dýmající sluje, odkud bylo vidět na mohutný cech, vstup do podzemí a haldy rudy v jeho blízkosti.

Před hospodou stály dva venkovní stoly a kolem nich lavice. Z prašné cesty se vzneslo hejno holubů. Stará žena stojící u plotu ptákům ještě něco hodila, ale už se nevrátili. Hleděla do

prázdného nebe. Kařtan zasazený opodál hospody nebyl sice nijak mohutný, ale stačilo to, aby zastínil část jednoho stolu, odkud se zrovna zvedala parta upracovaných dělníků. Vedlejší stůl okupovali starší páni, jejichž tváře stínily klobouky a jinak čisté kořile hyzdily propocené fleky. Zapáleně diskutovali na téma smaltovny litinového nádobí bratří Bartelmusů. Jejich rozsáhlý podnik o několika budovách skrývajících mlýny na smalt, dílny se soustruhy a třecími stroji i různé typy pecí, byl vidět nedaleko v kopci přes křiřovatku nad hospodou.

„Ale já vám říkám, že je to prostě holý nesmysl. Vždyť je to prosperující podnik, dělá tam přes tři stovky lidí a ti se mají dobře, tak proč by to Bartelmusové prodali do správy Fürstenbergovi, hm? Nedává to smysl!“ vykládal jeden starší muž s divokým proředlým plnovousem.

„Fürstenbergovi bude patřit všechno, smiř se s tím. A je to dobře. Nese s sebou stabilitu,“ dodal jiný od stejného stolu.

„Když je krize, tak je krize. Tu neovlivní nikdo. Z tý z třiaředesátého se kdekdo ještě nevzpamatoval,“ namítal třetí. A tak se tam dál dohadovali.

Antonín je přestal vnímat. Byla to příjemná změna a nijak častá chvíle, dát si společně oběd někde jinde než doma nebo při práci v lese. Divil se, že jeho otec svolil. Zřejmě nechtěl před Karlem vypadat přehnaně spořivě a zároveň věděl, že Alžbětě uleví s vařením. Nakonec se zhostil i objednání.

„Hele, akorát máme místo, a dokonce ve stínu. Zaberte ho a já nám jdu zatím objednat,“ ukázal. František se před vchodem ještě zastavil a prohlédl tabuli s nabídkou obědů a piva, které je na čepu.

„Co když vezmu všem polívku?“ zavolal ještě na Antonína a Karla, kteří si právě sedali do stinného místa. Oba kývli souhlasně hlavou.

Zanedlouho už všichni ujídali ze svých talířů. Antonín měl radost pokaždé, když viděl blažený výraz svého otce. Ten, oblečený v čistě bílé kořile s vyhrnutými rukávky a běřové vestě, lokty

opřený o stůl sledoval, jak si jeho syn a blízký přítel pochutnávají na husté polévce, jejíž zbytek se právě kalil na dně talířů a k níž přikusovali ze silných krajíců čerstvého chleba s delikátně křupavou kůrkou. Vedlejší stůl mezitím zůstal prázdný a celé okolí na jednou zvláště ztichlo, jako by se snad zastavil i veškerý chod v železárnách.

„Pánové, vůbec se mi nechce zvedat, to vám řeknu. Co když si dáme ještě pivo a posedíme chvíli?“ řekl Karel Mol a viděl proti sobě nerozhodný Františkův výraz. Ten se nakonec nuceně usmál a dodal: „Tak teda hvízdni na toho hospodskýho. Ale pak, pak už opravdu půjdem.“

„Jak vlastně vypadaly ty tvoje studentský léta, Tondo? Pilo se tam hodně? Natrénoval sis, abys stačil nám tady na vsi? Možná to bude zajímat i tady Františka, jestli ses mu ještě nesvěřil!“ nechtěl nechat Karel Mol konverzaci váznout, když jim na stole přistály tři plné püllitry s pomalu stékající pěnou. On sám sice nikdy moc nepil, ale to v tu chvíli nebylo důležité. Antonín se usmál a pootočil sklenici na podtácku z glazovaného porcelánu, který slabě zaskřípěl.

„Naše parta nikdy moc hospody nevymetala, takže bych padnul pod stůl asi jako první. Na pití tam byli jiní šviháci, ale když přišel poslední ročník, většina z nich už byla dávno pryč. Zprvu velcí machři a potom...“ vážil slova, „zkrátka víš, jak to myslím. Tihle kluci, třídní hejsci, sešli z té cesty, na níž je viděli jejich rodiče,“ pokrčil rameny, „takže kdo ví, kde dneska jsou.“

Aniž by si to v tu chvíli uvědomoval, spousta nádeníků, potloukajících se všude kolem po vsích, aby sehnali alespoň nějakou práci, dokonale ilustrovala případy těch, o nichž mluvil. Pro někoho, kdo by jejich konverzaci poslouchal, mohla být Antonínova slova až hanlivě provokativní, ač to tak nezamýšlel.

„Takže jsme tak svátečně, příležitostně někam zašli, na oslavu, na zábavu, ale já brzy pochopil, že když jsem dostal příležitost studovat, měl bych jí plně využít. Měl bych školu dokončit a nezabíjet čas v hospodách.“

Ve chvíli, kdy mluvil o příležitosti, podíval se na něj jeho otec pyšně. Antonín tím maskoval své opravdové myšlenky a nebylo to poprvé, kdy ho přepadaly. Zvažoval totiž, jestli ta studia měla opravdu takový smysl, aby mu pomohla dobře se uchytit. Jestli to, že se nyní stává uhlířem, nedokazuje, že se venkov svou nabídkou dosud nepřipravil na vzdělanější lidi a nedokáže je ocenit, ač průmyslová revoluce dávno zavítala i do těchto koutů země. Přepadaly ho myšlenky, že tady studium nejspíš stejně nic nezmění, ale nechtěl jim věnovat pozornost. Bylo něco pravdy na tom, co tak rád říkal jeho venkovský učitel? Zahnal to zpátky, aby se vrátil ke konverzaci.

„Na kolik sis vlastně přišel při té výpomoci v obchodě? Teda, jestli to není tajný,“ ptal se dál Karel a upil ze svého püllitru. Narážel tím na brigádu při škole, o níž se mu Antonín už v minulosti při stavbě milířů zmínil. Šlo o možnost drobného výdělků v rozrůstajícím se obchodě, který patřil otci Antonínova kamaráda ze třídy. Františkovi se o ní několikrát zmiňoval v dopisech, jež pravidelně z Rakovníka posílal.

„To byly jenom drobné, abych zaplatil známým, co jsem u nich pobýval, malou činži. Nosil jsem jim do domácnosti potraviny a tak. Potom poplatek do městské knihovny, a když se to sečetlo, zbylo mi pár drobáků, co jsem přinesl otci jako splátku za má studia,“ upřel upřímný pohled na Františka. „Já do obchodu docházel jen občas, hlavně když přivezli zásoby. Roztřídit je do přepravek, vyskládat do polic, spočítat, jestli nás neošidili. Taky, když si majitel potřeboval udělat účty, vyřídít všechna lejstra. A teda to bych dělat nechtěl, mít tu starost se vším. Správně dani, odepsat... ono se to nezdá. I ve skromném koloniálu se té práce najde hodně, to mi věř, Karle,“ vysvětloval.

Otec ho přerušil: „Jo, to my tady, my jsme svobodní. Máme klid v lese, je na tobě, jak práci uděláš a podle toho pak dostaneš,“ narážel František na den výplaty a snažil se nenápadně zastat svého řemesla.